

УДК 159.9

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-1902-1911](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-1902-1911)

Слободиська Оксана Арнольдівна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри психології, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, <https://orcid.org/0000-0001-9708-2679>

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ФОРМУВАННЯ НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ МОЛОДІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. Російсько-українська війна постала не лише як геополітичний конфлікт, а й як глибокий соціально-психологічний виклик, особливо для молоді, чий етап становлення ідентичності співпав із кризовими умовами. У звичайних обставинах молодь проходить типові стадії соціалізації — освоює ролі студента, громадянина, молодого фахівця, формує особисті та сімейні стосунки. Натомість війна радикально трансформувала цей процес, змусивши молоде покоління швидко адаптуватися, приймати нові ролі та долати екстремальні виклики.

На основі сучасних емпіричних досліджень, зокрема проєкту «**Mind frames**» (UNICEF, Rating Group, 2023), було виявлено високий рівень стресу серед українців, а в категорії «молодь 18–25 років» — особливо низькі показники емоцій радості та адаптованості. Це свідчить про унікальний психосоціальний профіль молодого покоління, де поєднуються висока резильєнтність і водночас відчуття втрати стабільності та перспектив.

У статті проаналізовано три ключові соціальні ролі, що формуються серед української молоді у воєнних умовах: **волонтера, внутрішньо переміщеної особи та учасника бойових дій**. Роль волонтера трактується як прояв проактивного копінгу, що дозволяє перетворити стрес на діяльність і відновити контроль над реальністю. Роль ВПО визначається як примусова, пов'язана з кризою ідентичності та необхідністю інтеграції в нову спільноту. Найскладнішою є роль учасника бойових дій, що несе ризики ПТСР, моральної травми та ускладненої реінтеграції у мирне життя.

Результати аналізу підкреслюють, що попри високу психологічну стійкість української молоді, ефективна ресоціалізація вимагає системної підтримки. Війна створила нові умови для формування ідентичності та соціального досвіду, що потребує подальших досліджень і практичних програм психологічної допомоги підтримки та соціальної адаптації, що враховуватимуть унікальний досвід української молоді, яка формує нову ідентичність.

Ключові слова: психосоціальна трансформація, соціальна роль, волонтер, внутрішньо переміщена особа (ВПО), учасник бойових дій, ресоціалізація, резильєнтність.

Slobodyska Oksana Arnoldivna Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology, Vinnytsia Trade and Economic Institute of the State Trade and Economic University, Vinnytsia, <https://orcid.org/0000-0001-9708-2679>

PSYCHOSOCIAL TRANSFORMATION AND THE FORMATION OF NEW SOCIAL ROLES AMONG YOUTH IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. The Russian-Ukrainian war has emerged not only as a geopolitical confrontation but also as a profound socio-psychological challenge for young people whose identity formation coincided with crisis conditions. Under ordinary circumstances, youth typically progress through conventional stages of socialization: mastering the roles of student, citizen, novice professional, and gradually establishing personal and family relationships. The war, however, has disrupted this process, forcing accelerated adaptation, assumption of new roles, and coping with extreme challenges.

According to recent empirical evidence, particularly the “*Mind Frames*” project (UNICEF, Rating Group, 2023), Ukrainians report high levels of stress, while the group aged 18–25 demonstrates especially low indicators of joy and adaptability. This reflects a distinct psychosocial profile where resilience coexists with a heightened sense of instability and loss of perspective.

The article analyzes three social roles characteristic of Ukrainian youth during wartime: volunteer, internally displaced person (IDP), and combatant. The volunteer role is understood as proactive coping that transforms stress into purposeful activity and restores a sense of control. The IDP role is defined as involuntary, linked to identity crisis and the need for integration into new communities. The combatant role is the most psychologically demanding, associated with risks of post-traumatic stress disorder (PTSD), moral injury, and difficulties of reintegration into peaceful life.

The findings highlight that although Ukrainian youth demonstrate notable resilience, effective resocialization requires systemic support. The war has created new conditions for identity and social experience, necessitating further research and practical programs of psychological assistance and social adaptation that reflect the unique experiences of this generation.

Keywords: psychosocial transformation, social role, volunteer, internally displaced person (IDP), combatant, resocialization, resilience.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала не лише геополітичним, а й безпрецедентним соціально-психологічним викликом, особливо для молоді, чий період становлення ідентичності та професійного самовизначення припав на екстремальні умови. Зазвичай молоді люди проходять стадії формування ідентичності та інтеграції в суспільство, засвоюючи типові соціальні ролі: студент, громадянин, фахівець-початківець, сімейні ролі. Однак війна кардинально змінила цей процес, змусивши молодь швидко адаптуватися і приймати на себе нові, часто несподівані, ролі. Ця психосоціальна трансформація є критичним явищем, яке потребує глибокого аналізу, оскільки вона визначає не лише поточний стан психічного здоров'я молоді, а й її майбутню соціальну та професійну траєкторію.

Звернемось до результатів спільного масштабного дослідження про психічне здоров'я українців «Mind frames» [1], яке провели та презентували Rating Group і UNICEF Україна у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?». Методом збору інформації CATI>CAWI було опитано 11985 респондентів серед яких презентована і група «молодь 18-25 років».

Як зазначили дослідники у прес-релізі, майже половина українців (47%) має високий або підвищений рівень стресу. Водночас, 73% українців є загалом резильєнтними (стійкими до стресу), що допомагає їм адаптуватися до постійно діючих стресових умов життя. Зосередимось на аналізі показника «Кореляція емоцій та стресу» у віковій категорії «молодь 18-25 років», тут прослідковується різке зниження емоції радості до 5% в порівнянні з 30% у віковій групі «10-17 років» і далі в усіх старших вікових групах цей показник залишається стабільно низьким. Серед головних тригерів стресу в категорії 18+ були відзначені респондентами: фінансові труднощі, сирена та гучні звуки, новини та сварки з близькими (29%), а молодь «18-25 років» також відзначила відчуття ігнорування й насмішки, знущання. Щодо показника «Адаптованість», то найнижчий показник саме серед молоді «18-25 років» (понад 20%).

У цьому контексті особливого значення набуває дослідження резильєнтності (психологічної стійкості) та копінг-стратегій — концепцій, що пояснюють здатність особистості не лише переживати травматичні події, а й набувати позитивних змін у результаті боротьби з ними. Розуміння того, як ці механізми працюють в умовах війни, дозволяє розробити ефективні програми підтримки та реінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мельничук Т., Лук'янчук В. (2025). у своєму дослідженні сфокусувалися на психологічних копінг-стратегіях як ключовому ресурсі для формування та підтримання стресостійкості. Ця праця є особливо цінною, оскільки вона дозволяє проаналізувати, як молодь, що перебуває в умовах військового та цивільного досвіду, формує ефективні стратегії подолання стресу, що безпосередньо впливає на її психосоціальну адаптацію.[6]

Науковці Л. Карамушка та Ю. Снігур (2024) детально проаналізували зміст копінг-стратегій, розмежувавши їх від психологічних механізмів захисту. Визначення особливостей активних та продуктивних копінг-стратегій, здійснене цими науковцями, дає змогу виявити, які саме механізми адаптації переважають у сучасної української молоді, яка бере на себе нові соціальні ролі. [4]

Богдан О. (2024) обґрунтувала наявність в українців потенціалу для розбудови персонального добробуту, що є невід'ємною частиною психосоціальної трансформації. Її дослідження підкреслює, що молоді люди не лише пасивно реагують на виклики війни, але й активно використовують стратегії подолання для досягнення психологічного благополуччя. [3]

Бахмутова, Л. (2025) визначила основні мотиви та чинники волонтерської діяльності, яка є однією з найвиразніших нових соціальних ролей молоді під час війни. Її висновок про те, що внутрішня (особистісна) мотивація до допомоги іншим значно масштабується у кризові періоди, підтверджує, що саме психосоціальна трансформація стає рушійною силою для формування нових, просоціальних поведінкових патернів серед молодого покоління. [2]

У монографічному дослідженні О. Блискун, Н. Завацька (2023) та їхні співавтори розкрили змістовно-процесуальні засади побудови та реалізації системи соціально-психологічного забезпечення процесу реінтеграції молоді. Науковці обґрунтували, що така система повинна ґрунтуватися на методичній, ресурсній та організаційній складових. Центральним елементом їхньої концепції є інтегративно-інваріантні психотехнології, спрямовані на розвиток соціально-психологічної спроможності молоді та підвищення її соціального потенціалу. Автори детально визначили основні компоненти, необхідні для ефективної реалізації цієї системи, що є ключовим внеском у дослідження процесів психосоціальної адаптації молодого покоління. [7]

У своєму дослідженні Н. Корольова, Л. Матохнюк та А. Таран (2025) зосередилися на актуальній проблемі психологічної стійкості молоді в умовах військової агресії. Науковці обґрунтували, що вивчення цього феномену є критично важливим для розуміння того, як молоде покоління може адаптуватися до травматичного досвіду та ефективно відновлюватися. Основною метою їхньої роботи було теоретичне осмислення та емпіричне дослідження індивідуально-психологічних ресурсів, що лежать в основі стійкості молоді під час війни. [5]

Аналіз останніх наукових джерел демонструє, що дослідники активно вивчають окремі аспекти психічного стану та адаптації українського суспільства під час війни. Ці дослідження підтверджують значний потенціал українців, зокрема молоді, долати стрес і трансформувати виклики в ресурси для саморозвитку та допомоги іншим. Однак, попри вагомий внесок цих робіт, вони не дають цілісної картини системних змін, що відбуваються в житті молодого покоління.

Метою цієї статті є аналіз процесів психосоціальної трансформації та формування нових соціальних ролей молоді в умовах російсько-української війни.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

Проаналізувати ключові психологічні тригери та механізми адаптації, що впливають на молодь під час війни, на основі сучасних емпіричних досліджень.

Визначити психосоціальні особливості формування та прийняття трьох соціальних ролей: волонтера, внутрішньо переміщеної особи та учасника бойових дій.

Описати специфіку кожного з цих процесів, звертаючи увагу на мотиваційні чинники (добровільні чи примусові), психологічні виклики та механізми ресоціалізації.

Сформулювати висновки щодо впливу набутого досвіду на ідентичність молоді та запропонувати напрями подальших досліджень і практичної психологічної допомоги.

На тлі тривалої повномасштабної війни, що вимагає від суспільства надзвичайної стійкості, особливої уваги потребує психічне здоров'я молоді. Відіграючи ключові ролі у волонтерстві, військових силах та адаптації до статусу ВПО, молоді люди відчувають безпрецедентний тиск.

Звертаючись до результатів дослідження «Mind frames», можна простежити, як психологічні особливості української молоді під час війни безпосередньо впливають на формування та реалізацію їхніх соціальних ролей. Показники високого рівня стресу, але водночас високої резильєнтності (стійкості до стресу), а також низької адаптованості створюють унікальний психосоціальний профіль, що визначає поведінку молодих людей у ролях волонтера, внутрішньо переміщеної особи та учасника бойових дій. Спробуємо охарактеризувати ці нові соціальні ролі молоді під час війни.

Виклад основного матеріалу.

На основі теоретичного аналізу та емпіричних даних, представлених у вступі, ми переходимо до виконання головного завдання — характеристики ключових соціальних ролей, які формуються серед української молоді в умовах війни. Це дозволить детальніше вивчити психосоціальні механізми, що лежать в основі освоєння цих ролей, а також їх вплив на ідентичність та адаптацію молодих людей. Далі ми послідовно розглянемо психологічні мотиви та процеси ідентифікації у волонтерів, внутрішньо переміщених осіб та учасників бойових дій.

1. Волонтер. Психологічні мотиви та механізми ідентифікації

Роль волонтера стала однією з найпоширеніших серед української молоді, перетворившись на потужний механізм адаптації в умовах війни. На відміну від примусових ролей, волонтерство формується на основі добровільної мотивації

та активної громадянської позиції. Цей процес є не лише актом допомоги, а й потужним механізмом копіngu, який допомагає молоді відновити відчуття контролю над ситуацією та знизити рівень стресу через активні дії.

Психологічні мотиви, що лежать в основі волонтерства, є багатограними, серед них можна виділити:

Альтруїзм і соціальна відповідальність: Бажання допомогти іншим, не чекаючи винагороди, є основним рушієм. Молодь відчуває свою причетність до спільної боротьби, що відповідає її потребі бути корисною.

Пошук сенсу: В умовах екзистенційної кризи, яку спричинила війна, волонтерство надає молодим людям відчуття сенсу життя та місії. Вони знаходять своє місце у суспільстві, відчуваючи, що їхні дії мають значення.

Солідарність і приналежність: Робота в команді та об'єднання зусиль з однодумцями сприяє формуванню групової ідентичності. Відчуття приналежності до спільноти, яка активно протистоїть агресору, зміцнює психологічну стійкість.

Процес ідентифікації з роллю волонтера включає кілька ключових етапів. Молода людина починає асоціювати себе з групою волонтерів, відчуваючи спільність інтересів і цілей. Це посилюється соціальним визнанням: суспільство визнає та підтримує роль волонтера, що зміцнює його ідентичність і мотивацію. Через виконання цієї ролі людина набуває нового досвіду, знань та навичок, що сприяє особистісному зростанню та змінює її уявлення про себе.

2. Внутрішньо переміщена особа (ВПО): Травматичний досвід та криза ідентичності.

Для молоді, яка набула статусу ВПО, адаптація є особливо складною, оскільки ця роль формується не з власної волі, а під тиском зовнішніх обставин. Травматичний досвід насильницького переміщення призводить до втрати не лише житла, а й звичного соціального оточення та соціальних зв'язків. Це створює глибоку психологічну травму та дезорієнтацію.

Ключовим психологічним викликом для молоді є криза ідентичності. Для людей, чия особистість ще формується, втрата «дому» і звичного соціального контексту є значним випробуванням. Статус ВПО часто супроводжується втратою попередніх соціальних ролей (сусіда, працівника, члена місцевої спільноти). Ця зміна статусу може супроводжуватися стигматизацією або відчуттям жалю з боку суспільства, що ускладнює соціальну інтеграцію.

Процес прийняття ролі ВПО є багатограним і включає наступні етапи:

Фаза шоку і дезорієнтації: Початковий період, коли людина переживає втрату та не може усвідомити нову реальність.

Фаза адаптації та інтеграції: Довготривалий процес, що вимагає зусиль для налагодження нових соціальних зв'язків, пошуку житла та роботи. Успішна інтеграція залежить від здатності налагодити нові зв'язки, знайти нове місце в громаді та отримати доступ до освіти і життєдіяльності.

Формування нової ідентичності: Молоді люди змушені формувати нову ідентичність, яка поєднує попередній досвід та реалії теперішнього життя. Це може бути ідентичність «нового члена спільноти», «релокованого фахівця» тощо.

Активна участь у житті нової громади та професійна самореалізація допомагають інтегруватися та зменшити негативні наслідки переміщення, сприяючи відновленню відчуття самоцінності та контролю над власним життям.

3. Учасник бойових дій: Трансформація ідентичності та виклики реінтеграції.

Роль учасника бойових дій є найбільш психологічно і соціально навантаженою, оскільки вона пов'язана з безпосередньою загрозою життю, глибокими змінами у світогляді та ідентичності. Молодь, яка вступає до Збройних Сил України, проходить через процес інтенсивної військової ініціації та колективної ідентифікації. Цей етап не лише формує необхідні навички та дисципліну, а й трансформує особистість, підпорядковуючи індивідуальні інтереси колективним. Відчуття братерства та спільної мети стає ключовим елементом нової ідентичності, що допомагає витримувати екстремальний стрес.

Центральним елементом формування цієї ролі є бойовий досвід. Він змінює психологію, ціннісні орієнтації та ставлення до життя і смерті. Молоді люди, які пройшли через бойові дії, часто стикаються з психологічними наслідками, такими як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), який може проявлятися у вигляді флешбеків, нічних жахів, підвищеної тривожності та емоційного заціпеніння. Окрім ПТСР, існує й поняття моральної травми, яка виникає внаслідок переживання або споглядання подій, що суперечать глибоким моральним переконанням людини. Наприклад, молодий військовослужбовець може пережити моральну травму через неможливість врятувати побратима або через необхідність діяти всупереч своїм принципам.

Процес реінтеграції у цивільне життя є не менш складним, ніж перебування на війні. Перехід від військової ідентичності, де домінує колективізм, чітка ієрархія та дисципліна, до цивільної, що базується на індивідуальності, гнучкості та мирному співіснуванні, є ключовим викликом. Цей процес часто супроводжується труднощами, що проявляються в таких аспектах:

Конфлікт ролей: Військова ідентичність може конфліктувати з попередніми цивільними ролями, такими як роль студента, сина, чоловіка чи батька. Молода людина може відчувати, що її цивільні навички та досвід втратили свою актуальність, а набуті військові – не знаходять застосування у мирному житті.

Відчуття відчуження: Ветерани часто стикаються з непорозумінням з боку суспільства, яке не може повною мірою осягнути їхній бойовий досвід. Це може призвести до соціальної ізоляції та відчуття «інакшості». Суспільство не

завжди готове прийняти і зрозуміти тих, хто «повернувся звідти», що ускладнює процес ресоціалізації.

Труднощі комунікації: Набутий досвід може ускладнювати спілкування з близькими. Ветеранам може бути важко говорити про свої переживання, а їхні цивільні друзі та родичі можуть не знати, як правильно реагувати.

Важливою частиною адаптації є пошук нового сенсу в житті, де набуті під час війни навички та досвід можуть бути використані в нових соціальних ролях. Сучасні приклади показують, що молоді ветерани активно інтегруються в ветеранський рух, стають лідерами громадських організацій, наставниками для інших, а також успішно використовують свій досвід управління та командної роботи у підприємницькій діяльності. Це допомагає їм не лише інтегрувати військовий досвід у нову ідентичність, а й сприяє посттравматичному зростанню, перетворюючи травматичний досвід на джерело особистісної сили та соціальних змін.

Висновки.

Війна кардинально змінила процеси соціалізації молоді, змусивши її адаптуватися до нових реалій через прийняття несподіваних соціальних ролей. Аналіз показав, що формування цих ролей – волонтера, внутрішньо переміщеної особи та учасника бойових дій – відбувається за унікальними психосоціальними механізмами, які суттєво відрізняються залежно від мотиваційних чинників та пережитого досвіду.

Волонтерство виступає як механізм проактивного копінгу, що дозволяє молоді перетворити стрес і безпорадність на активну діяльність. Ця роль, заснована на альтруїзмі та пошуку сенсу, сприяє особистісному зростанню та формуванню групової ідентичності.

Роль внутрішньо переміщеної особи (ВПО) є примусовою і пов'язана з глибоким травматичним досвідом та кризою ідентичності. Процес адаптації ВПО вимагає не лише фізичного переміщення, а й психологічної роботи з подолання стигматизації та відновлення соціального капіталу в новій громаді.

Найбільш складною є роль учасника бойових дій. Вона тягне за собою радикальну трансформацію ідентичності та пов'язана з ризиками розвитку ПТСР та моральної травми. Ключовим викликом для ветеранів є реінтеграція у цивільне життя, що вимагає подолання конфлікту ролей та відчуття відчуження від суспільства.

Висока резильєнтність української молоді, підтверджена даними досліджень, є критичним фактором її здатності функціонувати в умовах постійного стресу. Однак ця стійкість не завжди гарантує успішну адаптацію, особливо для ВПО та ветеранів, що підкреслює необхідність цілеспрямованої та системної психологічної підтримки.

Незважаючи на значні зусилля, специфіка ресоціалізації молоді та механізми її адаптації в умовах тривалої війни залишаються недостатньо вивченими. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку ефективних програм психологічної підтримки та соціальної адаптації, що враховуватимуть унікальний досвід української молоді, яка формує нову ідентичність.

Література:

1. Mind frames: уявлення українців про психічне здоров'я та психологічну підтримку крізь призму стійкості URL: <https://www.ratinggroup.ua/news/mental2025> (дата звернення: 20.09.2025)
2. Бахмутова Л. Мотиваційні чинники волонтерської діяльності в кризові періоди сучасності (на прикладі України). Організаційна психологія. Економічна психологія. 2025. № 34(1). С.7-19. <https://doi.org/10.31108/2.2025.1.34.1> (дата звернення: 20.09.2025)
3. Богдан О. Стратегії психологічного добробуту українців у взаємодії з копінг-стратегіями в умовах війни. Проблеми політичної психології. 2024. № 16(30). С.60-83. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-164> (дата звернення: 20.09.2025)
4. Карамушка Л.М., Снігур Ю.С. Психологія вибору копінг-стратегії керівниками освітніх організацій : монографія. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 188 с.
5. Корольова Н.Д., Матохнюк Л.О. і Таран А. Психологічна стійкість молоді в умовах військової агресії. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки. Січ 2025. С.72-79. DOI:[https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.2\(5\).8](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.2(5).8). (дата звернення: 20.09.2025)
6. Мельничук Т., & Лук'янчук В. Копінг-стратегії як чинник стресостійкості військових і цивільних в умовах війни. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2025. №35(2). С.7-15. <https://doi.org/10.31108/2.2025.2.35.1> (дата звернення: 20.09.2025)
7. Соціально-психологічні основи реінтеграції молоді в умовах трансформаційного соціуму: монографія / О.О. Блискун, Н.Є. Завацька, М.В. Тоба, Т.В. Комар, О.О. Лукашов / за наук. ред. О.О. Блискун, Н.Є. Завацької. К.: ПВТП «LAT&K», 2023. 295 с.

References:

1. Mind frames: uiavlennia ukrainsiv pro psykhichne zdorovia ta psykhologichnu pidtrymku kriz pryzmu stiikosti [Mind frames: Ukrainians' Perceptions of Mental Health and Psychological Support Through the Lens of Resilience]. (n.d.). Retrieved from <https://www.ratinggroup.ua/news/mental2025> [in Ukrainian].
2. Bakhmutova, L. (2025). Motyvatsiini chynnyky volonterskoi diialnosti v kryzovi periody suchasnosti (na prykladi Ukrainy) [Motivational Factors of Volunteer Activities During Modern Crises (The Case of Ukraine)]. *Orhanizatsiina psykhologhiia. Ekonomichna psykhologhiia - Organizational Psychology. Economic Psychology*, 34(1), 7-19. Retrieved from <https://doi.org/10.31108/2.2025.1.34.1> [in Ukrainian].
3. Bohdan, O. (2024). Stratehii psykhologichnoho dobrobutu ukrainsiv u vzaiemodii z kopinh-stratehiiamy v umovakh viiny. [Strategies for Psychological Well-being of Ukrainians in Interaction with Coping Strategies During the War]. *Problemy politychnoi psykhologhii - Problems of Political Psychology*, 16(30), 60-83. Retrieved from <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-164> [in Ukrainian].

4. Karamushka, L.M., & Snihur, Yu.S. (2024). Psykholohiia vyboru kopinh-strategii kerivnykamy osvitykh orhanizatsii: monohrafiia [Psychology of Choosing Coping Strategies by Leaders of Educational Organizations: Monograph]. K.: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

5. Korolova, N.D., Matokhniuk, L.O. & Taran, A. (2025). Psykholohichna stiikist molodi v umovakh viiskovoi ahresii [Psychological Resilience of Youth in the Context of Military Aggression]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa. Ser. Psykholohichni nauky - Bulletin of Vasyl Stus Donetsk National University. Psychological Sciences Series*, 72-79. Retrieved from DOI:[https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.2\(5\).8](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.2(5).8). [in Ukrainian].

6. Melnychuk, T., & Lukianchuk, V. (2025). Kopinh-strategii yak chynnyk stresostiikosti viiskovykh i tsyvilnykh v umovakh viiny [Coping Strategies as a Factor of Stress Resistance for Military and Civilians in the Context of War]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia - Organizational Psychology. Economic Psychology*, 35(2), 7-15. Retrieved from <https://doi.org/10.31108/2.2025.2.35.1> [in Ukrainian].

7. Blyskun, O.O., Zavatska, N.Ie., Toba, M.V., Komar, T.V., & Lukashov, O.O. (2023). Sotsialno-psykholohichni osnovy reintehratsii molodi v umovakh transformatsiinoho sotsiumu: monohrafiia [Social and Psychological Foundations of Youth Reintegration in a Transformational Society: Monograph]. K.: PVTP «LAT&K» [in Ukrainian].